

Yurii PETRYK

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie

Rządy książąt Andrzeja i Lwa II w kontekście stosunków między Państwem Halicko-Wołyńskim (Królestwem Ruskim) a Królestwem Polskim

Polityka zagraniczna jest sferą rozwoju państw, która czasami jest nawet ważniejsza niż polityka wewnętrzna. To nie dziwi, ponieważ od dawna była jednym z decydujących narzędzi rozwoju różnych państw. Problemy sojuszy, negocjacji, wojen i pokoju zawsze były aktualne. W XIV wieku w historii Europy Środkowo-Wschodniej stopniowo kończy się okres rozbicia dzielnicowego, co prowadzi do pojawienia się nowych tendencji w stosunkach międzynarodowych. Nie inaczej było w przypadku takich państw jak Królestwo Polskie i Państwo Halicko-Wołyńskie (Królestwo Ruskie).

Szczególne zainteresowanie wzbudza problematyka rządzenia takich władców halicko-wołyńskich XIV wieku, jak Andrzej i Lew II, o których wiadomo zbyt mało z uwagi na brak właściwych ruskich kronik dotyczących tego obszaru, począwszy od końca XIII wieku. Moim zdaniem, aby gruntownie zbadać tę problematykę, należy zwrócić uwagę na ewentualne ślady polityki zagranicznej tych książąt, w szczególności w odniesieniu do Królestwa Polskiego.

Zacniemy od tego, że w 1308 r. zmarł książę halicko-wołyński Jerzy I. Po jego śmierci do władzy w państwie przyszli jego synowie Andrzej i Lew II, którzy byli bratankami księcia krakowskiego (od 1320 r. – króla Polski) Władysława Łokietka. B. Włodarski zwrócił uwagę na to, że w owym czasie Władysław zetknął się z problemami w *Pomorzu Gdańskim*, a to wymagało jego osobistej obecności, jednak książę krakowski musiał *mieć jakieś ważniejsze sprawy*, a dlatego zgodził się na rozwiązanie problemów w *Pomorzu Gdańskim* przez Zakon Krzyżacki, rozumiejąc, do czego to może doprowadzić. Uwzględniając wiek książąt halicko-wołyńskich (koło 15–16 lat), niepewność bojarów, a także współczesne świadczenia na procesach sądowych polsko-krzyżackich, historyk polski uważał, że Władysław oderwał się od spraw pomorskich dla tego, żeby pojechać na Ruś.

Zwłaszcza ciekawie wyglądają właśnie świadczenia biskupa wrocławskiego Harwarda, który powiedział, że podczas zajęcia Gdańska przez Krzyżaków Władysław walczył przeciw schizmatykom¹. Jeśli ta hipoteza B. Włodarskiego jest prawdziwa, to Władysław zrobił dosyć ważny i rozumny krok, pomógłszy synom Jerzego utrzymać się przy władzy.

Co do Andrzeja i Lwa, to L. Vojtovič uważa, że Andrzej był starszym i najwyższym księciem i rządził właśnie we Włodzimierzu. O tym świadczą list książąt do Zakonu Krzyżackiego, napisany 9 sierpnia 1316 r., a także listy Andrzeja do kupców toruńskich i krakowskich². Co do Lwa, to on, według badacza ukraińskiego, rządził w Łucku, a Andrzej w takim razie był władcą całej Galicji³. B. Włodarski *przypuszczał*, że najpierw książęta rządili wspólnie, a potem mogli rozdzielić Państwo Halicko-Wołyńskie, przecież list książąt 1316 r. nazywa ich «książętami całej ziemi Halicza i Włodzimierza», a listy Andrzeja kupcom 1320 r. mianują jego «księciem Włodzimierza i władcą Rusi»⁴. Według M. Grušev's'kiego i J. Wyrozumskiego, Andrzej rządził we Włodzimierzu, a w tym czasie Lew II mógł być księciem Galicji⁵.

Odnosnie do ślubów książąt, to nie ma żadnych danych o żonie Andrzeja. Lew II mógł być mężem siostry książąt *głogowskich* Henryka i Jana⁶, o czym pisze Ł. Vojtovycz⁷.

Warto *zwrócić również uwagę* na to, że siostra Andrzeja i Lwa Maria w przybliżeniu w 1309 r. została żoną księcia czerskiego i sochaczewskiego Trojdena⁸. To świadczy o zachowaniu stosunków przyjacielskich między Państwem Halicko-Wołyńskim a Mazowszem. Oprócz tego, ojcem Trojdena był książę Bolesław Mazowiecki, sojusznik Władysława Łokietka.

Co do relacji polsko-halicko-wołyńskich w czasy rządów Andrzeja i Lwa II, to najpierw warto podkreślić umowę 1315 r. między Władysławem Łokietkiem a Erykiem VI Duńskim o tym, że Władysław spośród innych władców zobowiązywał się wstąpić do sojuszu przeciw Marchii Brandenburskiej. W spisku *sprzymierzeńców* byli także książęta ruscy. B. Włodarski sądził, że to są Andrzej i Lew. Badacz również *zwrócił uwagę* na już wspomniany list 1316 r. od Andrzeja i Lwa II do Zakonu Krzyżackiego, gdzie chodziło o pewne porozumienia stron przeciw Mongołom. Według badacza, Krzyżacy i książęta mogli także tajemnie umówić

¹ B. Włodarski. *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966, s. 237–239.

² Л. Войтович. *Князь Лев Юрійович: спроба портрета*, «Дрогобицький краєзнавчий збірник», Дрогобич 2006, #10, с. 127–128.

³ Тамże, s. 127.

⁴ B. Włodarski. *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966, s. 240.

⁵ М. Грушевський. *Історія України-Руси*, т. III, Київ 1993, s. 115; J. Wyrozumski. *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1982, s. 76.

⁶ Księstwo Głogowskie znajdowało się w granicach Śląska.

⁷ Л. Войтович. *Княжа доба: портрети еліти*, Біла Церква 2006, s. 511.

⁸ O. Balzer. *Genealogia Piastów*, Kraków 1895, s. 438–439.

się o *wspólny opór przeciwko* Litwie, która *wzmocniła się* wtenczas⁹. Moim zdaniem, jeśli bliscy dla Krakowa Andrzej i Lew naprawdę zawarli porozumienia z rywalem Małopolski, to całkiem prawdopodobnie, że to było element polityki zagranicznej Władysława Łokietka, któremu mogła być wygodna walka między Krzyżakami a Litwinami. Oprócz tego, nie warto zapominać o korzyści ekonomicznej dobrych stosunków z Zakonem dla książąt halicko-wołyńskich.

W 1320 r. Władysław Łokietek *został królem* Polski¹⁰, a już w następnym roku pojawiła się informacja o uczestnictwie wojsk ruskich w jego wyprawie na Śląsk. Może, to też byli Andrzej i Lew II, których król mógł poprosić o pomoc dla tego, żeby wzmocnić swój wpływ w tym regionie¹¹. Z tych skąpych wiadomości *można przypuszczać*, że na początku lat 20-ch XIV w. Państwo Halicko-Wołyńskie i Królestwo Polskie *zachowywały* przyjazne *stosunki między sobą*.

W 1323 r. Andrzej i Lew II umarli. To stało się w przybliżeniu jednocześnie, o tym świadczy list Władysława Łokietka 21 maja 1323 r. do Papieża Jana XXII *do Awinionu*. Tam chodzi o śmierć obu książąt i o tym, że oni byli tarczą niezwykciężoną *przeciw* Mongołom. Oprócz tego, król polski prosił Papieża o ogłoszenie krucjaty na Mongołów, uwzględniając niebezpieczeństwo przed nimi¹². *Jednocześnie* (albo *przybliżona jednocześnie*) śmierci książąt, moim zdaniem, świadczy o tym, że one były nienaturalne. B. Włodarski uważał, że książęta zginęli w bitwie, najprawdopodobniej, z Litwinami, odrzucając możliwość ich śmierci od rąk Polaków, Węgrów czy Mongołów. Między Władysławem a Andrzejem i Lwem istniały przyjazne stosunki, jemu była niekorzystna ich śmierć, zwłaszcza, uwzględniając list do Jana XXII¹³.

Co do prawdopodobieństwa śladu Węgier w śmierci książąt, to tutaj trochę trudniej. Tak, według źródeł węgierskich, u miejscowego króla Karola Roberta w przybliżeniu w 1317–1321 rr. powstały pewne trudności, przecież nadżupan zempliński Piotr chciał posadzić na tron królewski jakiegoś księcia ruskiego. W 1321 r. Karol zabrał u tego nadżupan jego ziemie, na tym ta historia zakończyła się. To może być podstawą dla odrzucenia wpływu węgierskiego na śmierć książąt halicko-wołyńskich¹⁴. Jednak, jeśli pierwszą żoną Karola naprawdę była Maria Lwówna z Romanowiczów (córka Lwa I albo Lwa II), to Andrzej i Lew całkiem mogli pretendować na Węgry (po żeńskiej linii dynastycznej)¹⁵. Moim zdaniem, myśl o śladzie węgierskim w zagładzie Andrzeja i Lwa II nie warto

⁹ B. Włodarski. *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966, s. 242–248.

¹⁰ Jan Długosz. *Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego. Księga dziewiąta*, Warszawa 2009, s. 133–135.

¹¹ B. Włodarski. *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966, s. 251.

¹² Tamże, s. 254–256; J. Wyrozumski. *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1982, s. 76–77; J. Wyrozumski, R. Grodecki, S. Zachorowski. *Dzieje Polski średniowiecznej*, t. I, Kraków 1995, s. 404.

¹³ B. Włodarski. *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966, s. 257.

¹⁴ Tamże, s. 257; I. Крип'якевич. *Галицько-Волинське князівство*, Київ 1984, s. 111.

¹⁵ Л. Войтович. *Князь Лев Юрійович: спроба портрета*, «Дрогобицький краєзнавчий збірник», Дрогобич 2006, #10, s. 127.

odrzucać. Tak, historia, spowodowana nadżupanem Piotrem skończyła się. Lecz co przeszkadzało książętom wspomnieć o swoich prawach do tronu węgierskiego później?

Teraz spróbujemy wyjaśnić sytuację odnośnie do Litwy i Mongołów. B. Włodarski sądził, że właśnie Litwini zabili książąt w bitwie, przecież wtenczas odbywała się ich ekspansja na ziemi Podlasia¹⁶. L. Vojtovič, zważając na informację w tak zwanych latopisach białorusko-litewskich, zwrócił uwagę na konkretną bitwę między książętami ruskimi a Litwinami – nad Irpenią (przed zimą 1323 r.), w której Lew II pomagał księciu kijowskiemu Stanisławowi w wojnie przeciw wielkiemu księciu litewskiemu Giedyminowi. Później, według badacza, Lew i Giedymin pogodzili się, a księżniczka z dynastii Romanowiczów (być może, córka Lwa) została żoną Lubarta Giedyminowicza. Potem książęta, jak uważa L. Vojtovič, zginęli właśnie od rąk Złotej Ordy¹⁷, gdzie wtenczas rządził chan Ozbeg (1313–1342 rr.), któremu mogły nie spodobać się te litewsko-ruskie wydarzenia¹⁸. B. Włodarski przypuszczał, że ślub Lubarta z księżniczką ruską odbył się przed wojną litewsko-ruską, a mianowicie w przybliżeniu w 1321 r.¹⁹ Dodam tylko, że i we wspomnianych przez L. Vojtoviča latopisach białorusko-litewskich, i w *Kronice Litewskiej* i *Żmudzińskiej* mieszczą się dane o tym, że Giedymin w 1321 r. zajął Wołyń, a podczas tego wydarzenia zginął jakiś książę włodzimierski Włodzimierz. Być może, ten Włodzimierz i był księciem Andrzejem. Po tym z Łucka musiał uciekać Lew (myślę, że to był Lew II). Właśnie, według tych źródeł, potem Lew został zabity nad Irpenią²⁰, a to przeczy wersji L. Vojtoviča o śmierci obu książąt przez Mongołów.

Następne pytanie: jeśli Andrzej i Lew II znajdowali się w stanie wojny, to czy pomagał im ich stryj i sojusznik Władysław Łokietek? W *Kronice Jana Długosza* są wiadomości o pochodzie «wojska chrześcijańskiego» z Polski, Czech i Miśni²¹ (miasto w Saksonii) przeciw Litwinom w 1322 r. jako odpowiedź na ich najazd na *Inflanty*^{22 23}. W latopisach białorusko-litewskich i w *Kronice Litewskiej* i *Żmudzińskiej* mieszczą się wspomnienia o podobnych wydarzeniach²⁴. Lecz nie

¹⁶ B. Włodarski. *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966, s. 257–258.

¹⁷ Л. Войтович. *Князь Лев Юрійович: спроба портрета*, «Дрогобицький краєзнавчий збірник», Дрогобич 2006, #10, s. 127.

¹⁸ Л. Войтович. *Князь Юрій-Болеслав Тройденевич: ескіз портрета*, «Княжа доба: історія і культура», Львів 2011, #5, s. 209.

¹⁹ B. Włodarski. *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966, s. 253.

²⁰ *Полное собрание русских летописей*, т. XXXV, Москва 1980, s. 95–96; *Полное собрание русских летописей*, т. XXXII, Москва 1975, s. 36–39.

²¹ Miasto w Saksonii.

²² Na Liwonie.

²³ Jan Długosz. *Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego. Księga dziewiąta*, Warszawa 2009, s. 155–156.

²⁴ *Полное собрание русских летописей*, т. XXXV, Москва 1980, s. 95–96; *Полное собрание русских летописей*, т. XXXII, Москва 1975, s. 35–36.

wiadomo, czy są one powiązane z wydarzeniami na Rusi. A być może, Andrzej i Lew II zginęli wskutek jakichś przyczyn wewnętrznych?

Jak widzimy, istnieje jeszcze wiele pytań bez odpowiedzi. Niemniej jednak w tym artykule podjęliśmy próbę zbadania specyfiki relacji Państwa Halicko-Wołyńskiego (Królestwa Ruskiego) i Królestwa Polskiego w latach 1308–1323, ujawniając potencjalne obszary współpracy tych państw oraz problem zaginięcia książąt Andrzeja i Lwa II. Jednocześnie uważam, że problematyka Andrzeja i Lwa II wymaga dalszych badań. Jednocześnie mogę z pewnością stwierdzić, że Państwa Halicko-Wołyńskiego z Królestwem Polskim w tym okresie odgrywały znaczącą rolę i dla tych państw, i dla życia Europy Środkowo-Wschodniej.

Bibliografia

I. Źródła drukowane

Jan Długosz. *Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego. Księga dzie-
więta*, Warszawa 2009.

Полное собрание русских летописей, т. XXXV, Москва 1980.

II. Opracowania

Balzer O., *Genealogia Piastów*, Kraków 1895.

Włodarski B., *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966.

Wyrozumski J., *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1982.

Wyrozumski J., Grodecki R., Zachorowski S., *Dzieje Polski średniowiecznej*, t. I,
Kraków 1995, s. 404.

Войтович Л., *Княжа доба: портрети еліти*, Біла Церква 2006, s. 511.

Войтович Л., *Князь Лев Юрійович: спроба портрета*, «Дрогобицький
краєзнавчий збірник», Дрогобич 2006, #10.

Войтович Л., *Князь Юрій-Болеслав Тройденівич: ескіз портрета*, «Княжа
доба: історія і культура», Львів 2011.

Грушевський М., *Історія України-Руси*, т. III, Київ 1993.

Крип'якевич І., *Галицько-Волинське князівство*, Київ 1984, s. 111.

Streszczenie

W artykule omówione zostały niektóre aspekty działalności władców Państwa Halicko-Wołyńskiego (Królestwa Ruskiego) książąt Andrzeja i Lwa II, którzy równocześnie rządili w latach 1308–1323. Przedstawiono relacje Państwa Halicko-Wołyńskiego z Królestwem Polskim w tym okresie. Wykazano czynniki wpływające na stosunki między państwami, ukazując problemy oraz perspektywy polityki zagranicznej tych państw wobec siebie. Zwrócono uwagę na ograniczoną

liczbę źródeł, które mogłyby pozwolić na głębsze zbadanie tej tematyki. Zbadano rolę tych relacji w sytuacji w Europie Środkowo-Wschodniej w pierwszej ćwierci XIV wieku.

Słowa kluczowe: Państwo Halicko-Wołyńskie, Królestwo Ruskie, Królestwo Polskie, średniowiecze, historia Polski, historia Ukrainy, historia stosunków międzynarodowych.

Abstract

The reign of princes Andrew and Leo II in the context of relations between the State of Galicia–Volhynia (the Kingdom of Rus) and the Kingdom of Poland

The article discusses certain aspects of the rulers' activities in the State of Galicia–Volhynia (Kingdom of Rus) under princes Andriy and Lev II, who simultaneously reigned from 1308 to 1323. It presents the relations between the State of Galicia–Volhynia and the Kingdom of Poland during this period, highlighting the factors influencing the inter-state relations, elucidating the problems, and outlining the prospects of foreign policies between these states. Attention is drawn to the limited number of sources, which could allow for a more in-depth exploration of this subject. The study examines the role of these relations in the Central-Eastern European context in the first quarter of the 14th century.

Keywords: State of Galicia–Volhynia, Kingdom of Rus, Kingdom of Poland, medieval period, history of Poland, history of Ukraine, history of international relations.